

4. AnyRun. веб-сайт. URL: <https://any.run/> (дата звернення 15.08.2024).
5. Ghidra. веб-сайт. URL: <https://ghidra-sre.org/> (дата звернення 15.08.2024).
6. NoxPlayer. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/NoxPlayer> (дата звернення 15.08.2024).
7. BlueStacks. веб-сайт. URL: <https://www.bluestacks.com/> (дата звернення 15.08.2024).
8. Logcat. веб-сайт. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.tananaev.logcat&hl=ru&li=1> (дата звернення 15.08.2024).
9. Reqable API Testing & Capture. веб-сайт. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.reqable.android&hl=ru> (дата звернення 15.08.2024).
10. Wireshark. веб-сайт. URL: <https://www.wireshark.org/> (дата звернення 15.08.2024).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ГЕНОМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЛЮДИНИ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Степанюк Руслан,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та розкриття
злочинів Харківського національного університету внутрішніх справ*

Іонова Вікторія,

*завідувач відділу біологічних досліджень та обліку
Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

Запровадження Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» стало важливою віхою у визначенні перспектив розвитку національної бази даних ДНК і галузі криміналістичного ДНК-аналізу в цілому. У цьому законі визначено правові засади поведіння із генетичними даними людини під час їх державної реєстрації, яка здійснюється насамперед у цілях розкриття та розслідування кримінальних правопорушень. У зв'язку з цим перед органами досудового розслідування не тільки виникли нові перспективи, зумовлені розширеними можливостями використання інструментів ДНК-аналізу для встановлення обставин, які мають

значення для кримінального провадження, а і постали нові завдання щодо вжиття заходів, спрямованих на реалізацію у межах своєї компетенції нормативно-правових приписів з питань державної реєстрації геномної інформації людини.

Криміналістичні бази даних ДНК в багатьох країнах світу давно засвідчили надзвичайну ефективність у справі протидії злочинності. Водночас для України ця сфера є відносно новою, тому спостерігається відчутний дефіцит профільної наукової та методичної літератури, що у поєднанні з об'єктивною відсутністю практичного досвіду у правоохоронців, суттєво ускладнює виконання завдань з наповнення вітчизняної бази даних та її використання безпосередньо в практичній діяльності. Ситуація є ще більш складною в умовах масштабної збройної агресії проти України. А отже, є потреба у проведенні наукових досліджень і розробленні методичних рекомендацій для слідчих і прокурорів щодо забезпечення державної реєстрації геномної інформації людини на стадії досудового розслідування.

Закон України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» фактично визначає обов'язкову та добровільну державну реєстрацію геномної інформації, а також добровільний, а під час воєнного стану обов'язковий, відбір і зберігання біологічного матеріалу окремої категорії осіб (військовослужбовців, поліцейських тощо) для досягнення, за необхідності, таких цілей державної реєстрації геномної інформації, як розшук осіб, зниклих безвісти, а також ідентифікація невпізнаних трупів людей, їх останків та частин тіла людини.

Перед слідчими та прокурорами на стадії досудового розслідування може виникнути потреба у направленні відомостей про наявність зразків біологічного матеріалу або про раніше встановлені генетичні ознаки (ДНК-профіль) особи до ДНДЕКЦ МВС України, який є адміністратором Електронного реєстру державної інформації людини (далі – ЕРГІЛ) для обов'язкової, а в деяких випадках і добровільної, державної реєстрації геномної інформації.

Забезпечення слідчим вимог законодавства з питань державної реєстрації геномної інформації людини здійснюється виключно у випадках, коли для вирішення завдань кримінального провадження проводиться судова молекулярно-генетична експертиза. Основним завданням слідчого в цьому контексті є вжиття заходів щодо направлення до установи Експертної служби МВС України необхідних відомостей. Специфіка відповідних дій залежить насамперед від ситуації практичної діяльності, яка, у свою чергу, визначається залежно від об'єктів молекулярно-генетичного дослідження, які за дорученням слідчого аналізують експерти. Зокрема, це такі типові об'єкти.

1. *Сліди біологічного походження невстановленої особи*, виявлені в ході слідчих (розшукових) дій. Якщо з них визначено генетичні дані (встановлено ДНК-профіль) невідомої особи, це підлягає обов'язковій державній реєстрації. Реєстраційну картку, що містить геномну інформацію, до ДНДЕКЦ МВС у таких випадках надсилає експертна установа, де проводилась судова молекулярно-генетична експертиза.

2. *Біологічні зразки підозрюваних*. Геномна інформація підозрюваних певних категорій підлягає обов'язковій державній реєстрації згідно ст. 5 Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини». У таких випадках працівнику органу досудового розслідування потрібно сформувати реєстраційну картку відбору за встановленою формою, забезпечити облік відібраного біологічного матеріалу відповідно до вимог нормативно-правового акту органу досудового розслідування. Реєстраційна картка відбору разом із постановою про призначення молекулярно-генетичної експертизи направляється до експертної установи. У супровідному листі треба зазначити відомості про використані засоби відбору біологічних зразків та обліковий номер відібраного біологічного матеріалу. Після проведення експертизи уповноважена особа експертної установи складає реєстраційну картку та направляє її до ДНДЕКЦ МВС для поміщення інформації до ЄРГІЛ.

Якщо під час досудового розслідування було проведено молекулярно-генетичну експертизу з дослідження біологічного матеріалу особи, чия геномна інформація підлягає обов'язковій державній реєстрації, але ця інформація до ЄРГІЛ з певних причин не надсилалася (наприклад, особа набула статусу підозрюваного вже після проведення експертизи тощо), слідчий надсилає до експертної установи лист, на підставі якого ДНК-профіль особи поміщують до ЄРГІЛ.

3. *Прижиттєві біологічні зразки зниклої безвісти особи*. Геномна інформація може бути отримана з біологічних зразків особи, відібраних раніше в цілях державної реєстрації геномної інформації, або з особистих речей, яким зникла безвісти особа користувалась.

Відібрані раніше біологічні зразки насамперед стосуються військовослужбовців, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, членів добровольчих формувань територіальних громад. Такі зразки відповідно до відомчих нормативно-правових актів повинні зберігатись у визначених керівниками установ і підрозділів місцях, за що відповідають уповноважені особи. Ведуться журнали реєстрації відібраного біологічного матеріалу.

Клітинний матеріал з речей зниклої особи вилучають при неможливості знайти її раніше одержані біологічні зразки, але якщо

зберіглись предмети, які були в її особистому користуванні (станок для гоління, зубна щітка, неprasована натільна білизна тощо).

Після дослідження таких об'єктів реєстраційну картку, що містить геномну інформацію, до ДНДЕКЦ МВС надсилає експертна установа, де проводилась судова молекулярно-генетична експертиза. У свою чергу слідчий, упродовж трьох робочих днів після одержання висновку експерта, інформує потерпілого та, за необхідності, заявника про встановлення ДНК-профілю та його направлення до ЕРГІЛ.

4. *Біологічний матеріал невпізаного трупа.* Зразки з трупів відбирають експерти під час проведення судово-медичної експертизи трупа в Бюро судово-медичної експертизи. Надалі ці зразки слідчі направляють для проведення молекулярно-генетичної експертизи. Після проведення експертизи уповноважені особи експертних установ формують і направляють реєстраційні картки з ДНК-профілями для їх поміщення до Електронного реєстру геномної інформації людини.

5. *Біологічні зразки родичів зниклих безвісти осіб.* У родичів зниклих безвісти зазвичай відбирають зразки букального епітелію (слини) методом щічного мазку. Геномна інформація родичів підлягає добровільній державній реєстрації. Тому під час відібрання зразків необхідно не тільки скласти реєстраційну картку відбору, а й одержати дозвіл особи на обробку персональних даних та внесення їх до Електронного реєстру у формі її особистої заяви. Крім того для реалізації завдання з державної реєстрації геномної інформації людини слідчий формує запит на поміщення і перевірку за ЕРГІЛ. Після проведення експертизи уповноважена особа експертної установи складає реєстраційну картку з геномною інформацією та направляє її до ДНДЕКЦ МВС України.

Якщо в результаті перевірки за базою даних встановлюють збіг генетичних ознак родича безвісти зниклої особи з генетичними ознаками невпізаного трупа слідчий упродовж трьох робочих днів повідомляє про це особу, у якої було відібрано порівняльні зразки, а у випадку збігу з тілом невпізаного військовослужбовця також інформує відповідну військову частину (за відсутності фактичної адреси такої частини – центральний орган військового управління).

Вирішення завдань щодо одержання зразків і забезпечення обов'язкової державної реєстрації геномної інформації у випадках, коли молекулярно-генетична експертиза не потрібна для вирішення завдань у кримінальному провадженні, покладається не на органи досудового розслідування, а на уповноважених осіб ізоляторів тимчасового утримання, слідчих ізоляторів, закладів з надання психіатричної допомоги, установ виконання покарань, органів з питань пробації.